

Kasvokkain - Kohtaamisen vuorovaikutukselliset periaatteet

KTKP050 8.9.2025

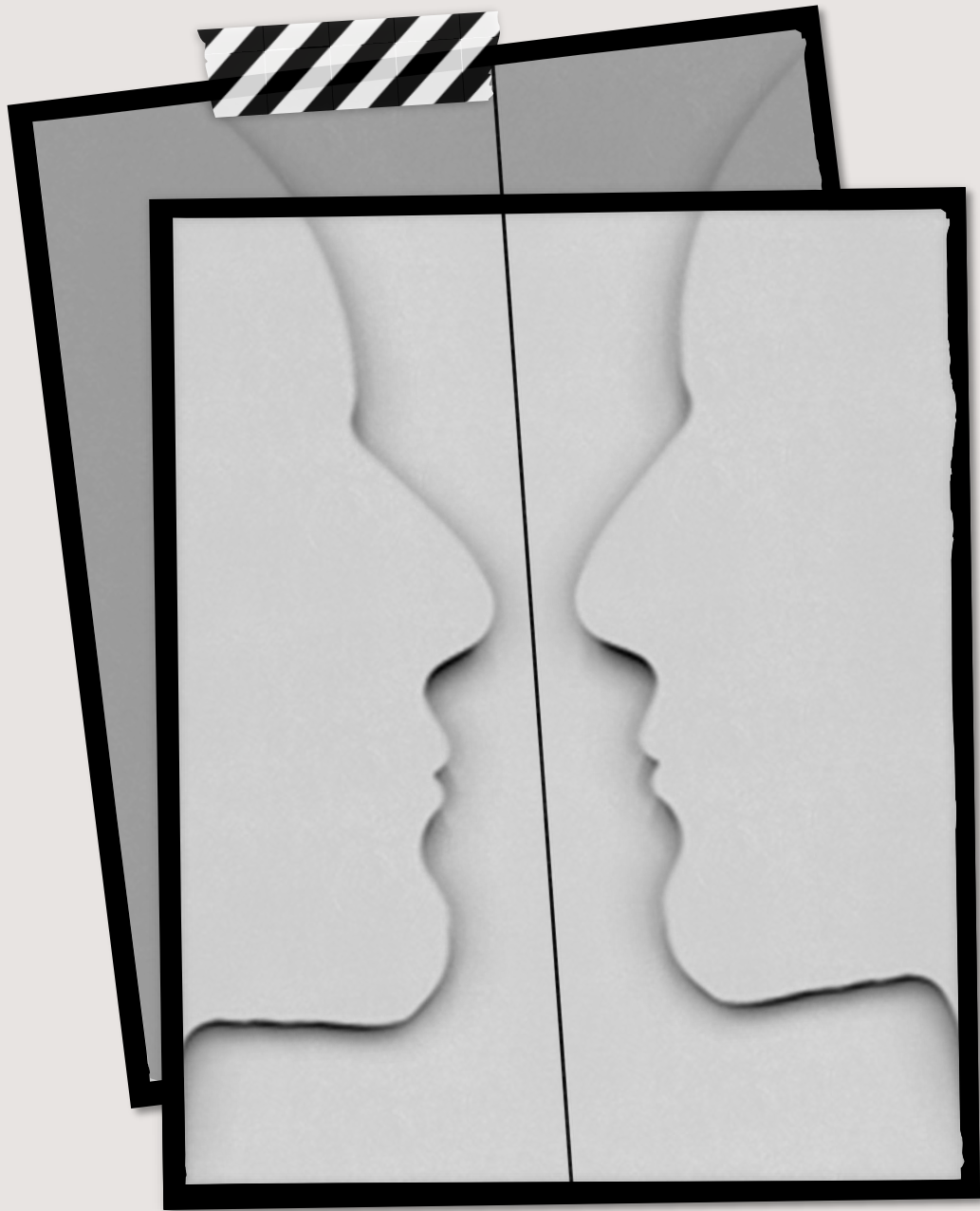
Kreeta Niemi

Luennon tavoite:

- Antaa käsitteitä vuorovaikutuksen havaitsemiseen ja jäsentämiseen 'sellaisenaan' (ilman arvolatausta)
- Tehdä näkyväksi vuorovaikutuksen rakentuminen 'tässä ja nyt'
- Herättää ja syventää pohtimaan omaa ja muiden osallistumista vuorovaikutustilanteisiin

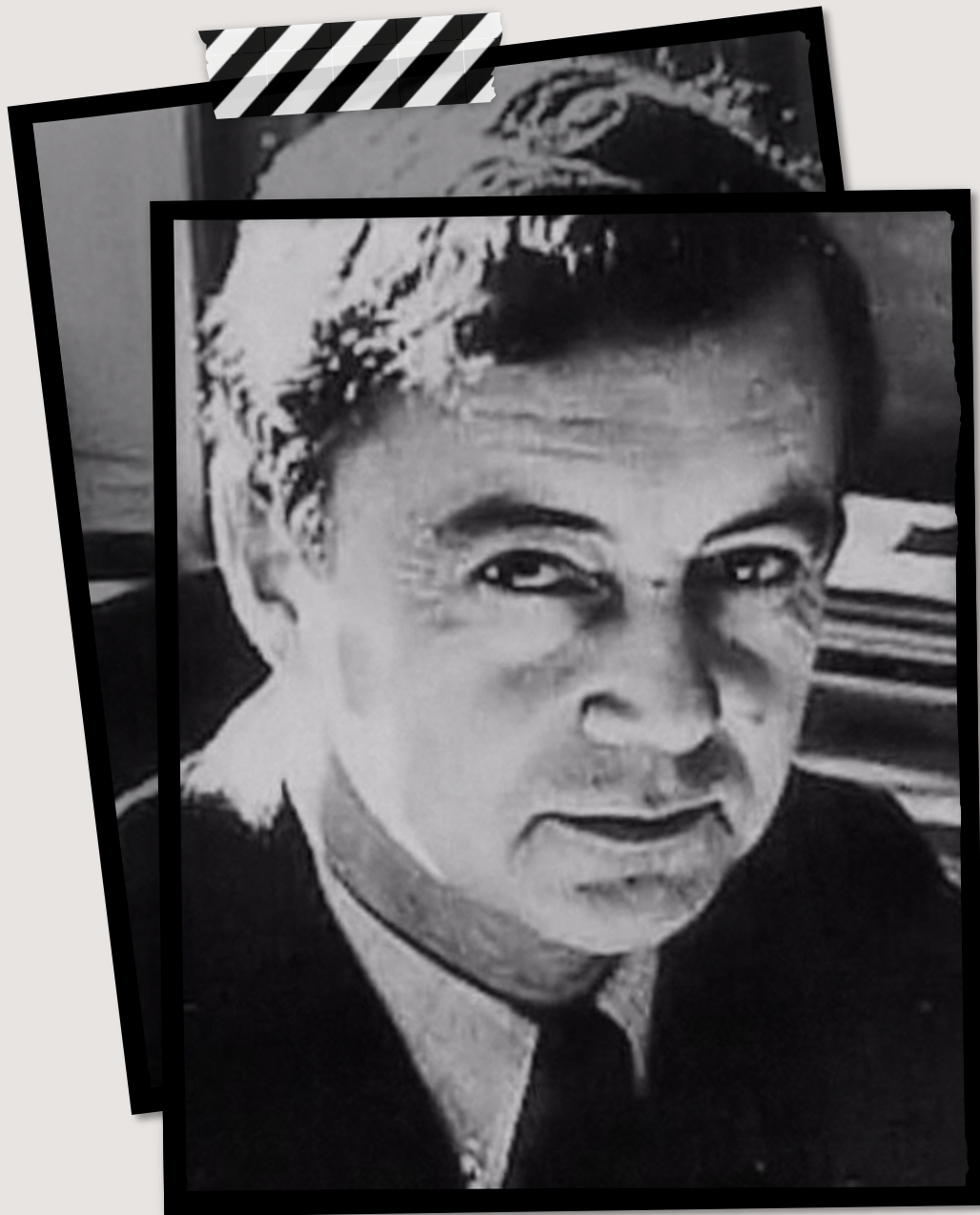

Keskeiset teemat:

- Vuorovaikutusjärjestys
- Kasvot ja kasvotyö
- Vuorovaikutuksen
perusjäsennykset

Luennon teemoissa paljon ajatuksia Goffmanilta

- Erving Goffman (1922-1982)
- Klassikko monissa tieteenaloissa
- Tutkimukset sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja läsnäolosta
- Perusti paljon työtään arkipäivän vuorovaikutuksen havainnointiin
- Tutkimukset myös instituutioista, kuten vankilat, lastenkodit, sairaalat
- Innoittaa luennoitsijaa ja antaa käsitteitä mm. avoimien oppimisympäristöjen tutkimisessa
- Kuva: <https://www.thoughtco.com/erving-goffman-3026489>

Vuorovaikutus tutkimuksen kohteena:

Goffman (1983): Vuorovaikutusjärjestys

1/2

- Kasvokkainen vuorovaikutus on omasyntyinen ja omalakinen järjestelmä, jota ei voi täysin selittää esim. psykologialla tai sosiologialla → Vuorovaikutus itsenäinen tutkimuskohde
- Vuorovaikutuksen ymmärtämisen lähtökohtana on läsnäolon luoma sosiaalinen tilanne sellaisenaan, johon konteksti vaikuttaa mutta ei selitä sitä
- Goffmanin aikaan (1980-l. asti) kasvokkainen vuorovaikutus: nyt myös erilaiset ja muuttuvat vuorovaikutusympäristöt (esim. digitaaliset)

Vuorovaikutus tutkimuksen kohteena:

Goffman (1983): Vuorovaikutusjärjestys

2/2

- Vuorovaikutustilanteiden 'järjestys' perustuu osallistujien jakamiin normeihin ja konventioihin (esim. puheenvuorojen vaihtuminen, fyysisen etäisyyden sääntely), mutta vuorovaikutus ei ole vain näiden 'sokeaa' noudattamista
- Merkittävä osa yksilöiden ja instituutioiden toiminnasta määrittyy kasvokkaisen vuorovaikutuksen kautta ja niillä on merkittäviä seurauksia (esim. työhaastattelu, diagnoosi, rauhanneuvottelut)
- Kulttuuriset erot: esim. kasvotyön universaalisuus, mutta erilaiset painotukset eri kulttuureissa ja konteksteissa.

Kasvokkain - vuorovaikutuksessa on

olennaista: 1/2

- Kohtaaminen (encounter, Goffman 1963; 1964): keskeistä on kohdata ja tulla kohdatuksi. Goffman teki eron kohtaamisen ja kokoontumisen (gathering) välillä.
- Pyrkimys ymmärtää ja tulla ymmärretyksi (riittävästi)
- Kysymyksiä tulevaisuuteen:
- Miten nämä kohtaamisen ja ymmärtämisen toteutuvat tai eivät niin koti- kuin ammatillisissa vuorovaikutustilanteissa?
- Mitä esim. digilaitteet tuovat kohtaamisen haasteisiin?
- Tarvitaanko aina kohtaamista vai riittääkö kokoontuminen (saman tilan jakaminen)?
- Millainen ymmärrys on riittävää esim. ammatillisissa kohtaamisissa?

Kasvokkain - vuorovaikutuksessa on olennaista: 2/2

- Pyrkimys vuorovaikutuksen 'sujuvuuteen'
 - Suojellaan niin omia kuin kumppaneiden *kasvoja* (Goffman 1955)
 - Orientoidutaan keskustelun *perusjäsenyyksiin* (Sacks et al. 1974)
 - Poikkeamia usein selitellään (*selontekovelvollisuus*, Garfinkel 1967)

• Vuorovaikutus on aina johonkin **tilanteeseen** sidoksissa, vuorovaikutus rakentuu tilanteisesti ja yhteistyössä

Kysymys: Mihin tekoon olet viimeaikoina antanut selityksiä? Mikä vuorovaikutuksen normi rikkoutui?

Harjoitus

- Klippi:

<https://www.youtube.com/watch?v=R8ro5BSSu-Q>

Klipin herättämiä ajatuksia

Kasvot (Goffman 1955) 1/3

- **Kasvot** ovat 'kuva', jonka luomme vuorovaikutuksessa itsestämme sosiaalisesti pätevinä henkilöinä, ja joihin liittyy myös tiettyä luonnetta (esim. humoristinen, rohkea)
- Jokainen esiintyy vuorovaikutuksessa tiettyjen 'kasvojen' haltijana ja hakee niille arvostusta ja yleensä antaa toisten kasvoille arvostusta
- Omiin ja toisten kasvoihin liitetään tunteita (esim. häpeän välttely)
- 'Sosiaalinen solidaarisuus' kasvojen vuoksi suositaan samanmielisyyttä tai odotuksenmukaisuutta vuorovaikutuksessa

Kasvot (Goffman 1955) 2/3

- **Evidentiaalisuus** – kaikki mitä teet ja miltä näytät on todiste kasvoistasi
- **Vastavuoroisuus** – omien kasvojen ylläpito vaatii muilta vuorovaikutuskumppaneilta tukea
- Yksilöllä kuin yhteisöllä voi olla kasvot (esim. työyhteisön, joukkueen tai puolueen kasvot)
- Se 'millaisten kasvojen haltija olen' voi olla eri yhteyksissä painotukseltaan erilainen
 - Esim. identiteetin rakentaminen somessa

Kasvot (Goffman 1955) 3/3

- Pieleen mennyt kasvojen 'esittäminen' aiheuttaa häpeää. Häpeän tunne syntyy aina vuorovaikutuksessa.
- **Stigma:** ihmisen kasvot voivat leimautua pysyvämmiin: esimerkkitilanteita: miten, milloin, miksi? Stigma johtuu sosiaalisesta leimaamisesta eikä ole yksilön ominaisuus.
- Häpeä muuttunut, esim. julkisoitunut Goffmanin ajoista?
- **Backstage:** vapautus kasvoista?

Kasvotyö (face-work) 1/2

- Kasvojen suojeleminen: itsen ja muiden esittäminen arvostettuina vaatii molempinpuolista tahdikkuutta
- Vihjeet ja selonteot esim. omien puutteiden kertominen
- Välttely: vältetään tekemästä oman tai muiden kasvoja uhkaavia tekoja (esim. vaikeiden kysymysten välttely)
 - Havaitsematta jättäminen
- Korjaaminen
 - Vahinkona pitäminen (oho!)
 - Anteeksipyyntö (tarjous - hyväksyntä - kiitos)
 - Huumori

Kasvotyö (face-work) 2/2

- Arkaluonteisuuden tuottaminen (esim. ammatilliset kohtaamiset)
- Toiminnan (uudelleen) kehystäminen (esim. “Se oli vitsi”)
- Huomoidaan vaan tilanteen (kehyksen) kannalta olennainen (esim. ammattilainen kiinnittää huomion vain työn kannalta liittyviin asioihin)

Vielä kasvoista

- Goffmanin mukaan kasvotyötä on kaikkialla mutta se ei ole kaikkialla samanlaista
- Sujuva yhteiselämä ei olisi mahdollista ilman kasvotyötä.
- Kasvotyön keinojen repertuaari vaihtelee yksilöiden, yhteisöjen ja kulttuurien välillä, esim. suositaanko korjaavaa vai ennaltaehkäisevää kasvotyötä. Näistä esimerkkejä?
- Jokaisen oikeus kasvoihin. Millaisissa tilanteissa toisten kasvoja pyritään 'poistamaan'?

OSA 2:

**Vuorovaikutuksen
perusjäsennykset**

Vuorovaikutus järjestynyttä

- Goffmanin aikalaiset ja oppilaat veivät vuorovaikutuksen systemaattista tutkimusta eteenpäin (Sacks, Schegloff & Jefferson 1974). Keskustelunanalyysi perustuu tietyillä määrin kasvotyöhön: keskustelun tavoitteena sujuvuus ja sosiaalinen solidaarisuus.
- Sujuvuus => Osallistujat orientoituvat perusjäsenyyksiin (noudattavat niitä, tai jos poikkeavat, selittävät poikkeamista => selonteot)
 - Vuorottelujäsennys
 - Sekvenssijäsennys
 - Preferenssijäsennys
 - Korjausjäsenys
 - Osallistumiskehikko

Preferenssi- ja korjausjäsenitys

- **Preferenssijäsenitys:** Sosiaalisen solidaarisuuden ylläpito: vältetään tekemästä / sanomasta toisen kasvoja uhkaavia tekoja / asioita (ks. kasvotyö). Toimitaan odotusten mukaan.
- Odotuksenmukainen vastaus = preferoitu vastaus – esim. pyyntö – suostumus.
- Preferoimatonta vastausta viivytetään ja selitellään. Esim. suostumus ei tarvitse selitystä, mutta miten yleensä vastaamme kun kieltäydymme vaikka juhlakutsusta?
- **Korjausjäsenitys:** Keskustelu on neuvottelua merkityksistä, joskus voi tulla esimerkiksi ymmärrys- tai kuulemisongelmia=> vastaanottaja voi pyytää toistamaan.
- Myös puhuja itse voi korjata puhettaan. Ihmisen oikeus tarkentamiseen ja ymmärretyksi tulemiseen tärkeää.

Osallistumiskehikko (Goffman 1981)

Osallistumiskehikko: Vuorovaikutuksessa on kaksi tai useampia osallistujia, joiden suhde tilanteeseen on erilainen (diskurssi-identiteetti): puhuja/äänessä olija ja kuulijat

- Osallistuminen tai pääsy käsiteltävään asiaan vaihtelee tilanteisesti.
- Kuulija voi olla joko sivustakuulija tai ratifioitu kuulija.

Kysymys: miten hankalaa/onnistunutta keskustelua voi tarkastella osallistumiskehikon näkökulmasta?

Lopuksi:

- Vuorovaikutuksessa orientoidutaan jatkuvasti tällä luennolla käsiteltyihin osa-alueisiin. Ne ovat yhtä erottamattomia toisistaan kuin maitokahvi.
- Iloa opiskeluihin ja vuorovaikutuksen tarkkailuun!

Lähteet

- Garfinkel, H. (1967). *Studies in ethnomethodology*. New York. Prentice Hall.
- Goffman, E. (1955). On Face-Work: An Analysis of Ritual Elements in Social Interaction. *Psychiatry*, 18(3), 213–231.
<https://doi.org/10.1080/00332747.1955.11023008>
- Goffman, E. (1963). *Behavior in Public Places. Notes on the Social Organization of Gatherings*. New York: The Free Press.
- Goffman, E. (1964). The neglected situation. In: Gumperz, John J., Hymes, Dell (Eds.), *The Ethnography of Communication*. American Anthropological Association, Menasha, pp. 133-136.
- Goffman, E. (1981). *Forms of talk*. University of Pennsylvania Press.
- Sacks, H., Schegloff, E. A., & Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50(4), 696-735.

